

SERIA DE AUTOR

**MARIO
VARGAS
LLOSA**

MARIO
VARGAS
LLOSA
ISTORIA
LUI MAYTA

Traducere din spaniolă de
MIHAI CANTUNIARI

HUMANITAS
fiction

I

Alergatul dis-de-dimineată pe cheiul Barranco, atunci când umezeala nopții îmbibă încă aerul și face ca străzile să fie lunoase și lucii, este un fel potrivit de a-ți începe ziua. Cerul e sur, chiar și în toiul verii, fiindcă soarele nu se ivește niciodată deasupra cartierului înainte de ora zece, și ceața estompează marginea lucrurilor, silueta pescărușilor, conturul pelicanului ce taie în zbor linia frântă a falezei. Marea – așa îi spunem noi Pacificului – îți apare plumburie, verde-închis, fumegândă, năvălășă, cu pete de spumă și cu valuri ce înaintează ritmic spre mal, păstrând mereu aceeași distanță între ele. Uneori, o bărcuță de pescari se leagănă săltată de unde; alteori, o răbufnire de vânt gonește norii și devăluie hăt-departe La Punta și insulele pământii San Lorenzo și El Frontón. Este un peisaj frumos, cu condiția să-ți ațintești privirea la elemente și la păsări. Fiindcă tot ce a făcut omul, în schimb, e urât.

Sunt urâte casele acestea, imitații după imitații, pe care frica le îngrădește și le înăbușă cu grilaje, ziduri, sirene, reflectoare. Antenele de televiziune zbârlesc în aer un hățiș spectral. Sunt urâte gunoaietele, aruncate peste balustrada cheiului Malecón și împrăștiate pe faleză. Ce anume a făcut ca în această porțiune a orașului, cu perspectiva ei minunată, să apară asemenea hidoșenii? Tembelismul. De ce oare stăpânii nu interzic servitorilor să le arunce lăturile aproape sub nas? Fiindcă ei știu prea bine c-atunci le-ar azvârli servitorii vecinilor, sau grădinarii Parcului Barranco, ba până și gunoierii, pe care îi văd, în vreme ce alerg, deșertându-și tacticos pe povârnișul falezei pubelele pe care ar fi trebuit să le golească la crematoriul municipal.

De-aceea s-au resemnat cu hoitarii, cu libărcile, cu guzganii și cu duhoarea acestor grămezi de gunoaie pe care le-am văzut apărând, crescând, prăvălindu-se, dimineață de dimineață pe când alergam, viziuni punctuale de câini vagabonzi scurmând prin slin, scârnă și ordură printre nori de muște. Numai că (și-aici e-aici) m-am obișnuit să văd în anii din urmă, pe lângă câinii vagabonzi, – copiii vagabonzi, bătrâni vagabonzi, femei vagaboande, toți scotocind febril maldărele de murdării în căutarea a ceva de mâncat, de vândut sau de îmbrăcat. Spectacolul mizeriei, odinioară apanajul exclusiv al mahalalelor și-al suburbiilor, mai apoi al centrului, e acum al întregului oraș, incluzând zonele acestea – Miraflores, Barranco, San Isidro – rezidențiale și privilegiate. Dacă cineva trăiește la Lima, atunci ori trebuie să se obișnuiască cu mizeria și cu rapănul, ori să câpieze și să-și facă seama.

Dar sunt sigur că Mayta nu s-a obișnuit niciodată. La liceul Salezian, la plecare, înainte de-a se sui în autobuzul ce ne purta în cartierul Magdalena unde locuiam și unul și altul, dădea fuga să-i ducă lui *don* Medardo, un orb zdrențăros pripășit cu vioara-i dezacordată pe pragul bisericii Mariei Atotmilostiva, pâinea cu brânză ce alcătua gustarea împărțită nouă de Părinți în timpul ultimei recreații. Și în fiecare luni îl miluia cu un *real*, pus deoparte desigur din pricâjiții lui bani de buzunar primiți duminica. Iar când ne pregăteam pentru prima comuniune, într-una din discuțiile catehetice, îl făcu să sară ars pe părintele Luis trântindu-i de la obraz întrebarea „De ce există săraci și bogați, părinte? Nu suntem cu toții fiii Bunului Dumnezeu?”. Vorbea întruna de săraci, de orbi, de schilozi, de orfani, de nebunii de pe stradă, și ultima dată când l-am văzut, la mult timp după ce fuseserăm colegi salezieni, își relua vechiul subiect, pe când beam împreună o cafea în piața San Martin: „Ai observat droaia de cerșetori din Lima? Îs mii și mii.” Așa că, înainte încă de năstrușnica lui grevă a foamei, în clasa noastră mulți socoteau că se va face musai preot. Pe vremea aceea, preocuparea față de cei mizери ni se părea un lucru de domeniul aspiranților la tonsură, nu al revoluționarilor. Pe-atunci știam multe despre religie, puține despre politică și

absolut nimic despre revoluție. Mayta era un bondoc cu părul creț, cu platfus, cu strungăreață și c-un mers rășchirat de parcă mereu ar fi marcat cu tălpile pe un cadran ora două fără zece. Umbla tot timpul în pantaloni scurți, cu o jachetă flenduroasă, flocoasă și verzulie, și cu un fular friguros înfășurat la gât până și-n clasă. Tare îl mai luam în bășcălie că-l preocupau săracii, că ajuta la oficierea slujbei, că se ruga și se închina cu atâta sârg, că juca mizerabil fotbal și, mai ales, că se numea Mayta. „Ia mai dați-mi pace, bă, și haliți-vă mucii!”, se burzuluia în chip de represalii.

Oricât de modestă i-ar fi fost familia, el nu era totuși nici pe departe cel mai sărăntoc din liceu. Între noi, elevii Salezia-nului, și cei ai liceelor populare nu era mare deosebire, căci liceul nostru nu era unul de copii albi, precum Santa Maria sau Imaculata, ci de plozi trăgându-se din păturile sărace ale clasei mijlocii, fii de funcționari, de militari, de modești patroni fără noroc în viață, de meseriași și chiar de muncitori calificați. Printre noi găseai mai mulți corciți *cholos* decât albi, găseai chinezi și-o sumedenie de amestecuri rasiale care de care mai fisticții: *zambitos*, *niseis*, *sacalaguas* și, desigur, foarte mulți indieni. Dar, deși o mulțime de salezieni aveau pielea smeadă, pomeții proeminenți, nasul teșit și părul sârmos, totuși singurul de care-mi amintesc având nume indian neaș era Mayta. De fapt n-avea deloc mai mult sânge indian decât oricare altul dintre noi, iar pielea lui pal-verzuie, părul lui creț și trăsăturile-i toate erau cele ale peruanului cel mai răspândit: metisul. Locuia cum dai colțul bisericii parohiale Magdalena, într-o coșmelie cam îngustă, cu varul căzut și fără grădină, pe care am cunoscut-o foarte bine, căci o lună întreagă m-am dus acolo în fiecare după-masă ca să citim împreună, cu voce tare, *Contele de Monte Cristo*, roman pe care-l primisem cadou de ziua mea și care ne-a încântat pe amândoi. Maică-sa era infirmieră la o maternitate și mai făcea injecții și pe la domiciliu. O vedeam de la gemulețul autobuzului, când îi deschidea ușa lui Mayta. Era o doamnă trupeșă, cu părul cărunț, și care-și săruta fiul la repezeală, de parcă ar fi fost mereu pe picior de plecare. Pe taică-su însă nu l-am văzut niciodată și eram convinși că nici nu exista, deși Mayta se jura pe toți sfinții că era totdeauna pe

drumuri din cauza meseriei lui de inginer – profesia cel mai bine văzută pe atunci.

Am terminat de alergat. Douăzeci de minute dus-întors între parcul Salazar și casa mea e un timp respectabil. Or, pe când alergam, am izbutit să uit că alerg și am reînviat orele de clasă la Salezian și mutra gravă a lui Mayta, umbletu-i rășchirat și glasul-i de țignal. Iată-l, îl văd, îl aud, și voi continua să-l văd și să-l aud pe când mi se normalizează respirația, răsfoiesc ziarul, iau micul dejun, mă dușez și mă apuc de lucru.

Când i-a murit mama – noi, copiii, eram într-a treia gimnazială –, Mayta a fost adoptat de o mătușă care-i era și nașă. Vorbea despre ea cu multă duioșie și ne povestea cum primea de la ea daruri de Crăciun și de ziua numelui și cum îl ducea câteodată și la cinema. Trebuie că era într-adevar o cucoană foarte cumsecade, din moment ce afecțiunea dintre el și *doña* Josefa n-a avut nimic de suferit nici după ce Mayta se emancipase și trăia pe picioarele lui. În pofida tuturor belelelor și neajunsurilor din viața lui, a continuat s-o viziteze neabătut de-a lungul anilor, și tot la dânsa acasă a avut loc întâlnirea de pomină cu Vallejos.

Cum o fi arătând acum, la un sfert de veac de la petrecerea aceea, *doña* Josefa Arrisueno? Îmi pun întrebarea de când am vorbit cu dânsa la telefon și, forțându-i întru câțva neîncrederea, am convins-o să mă primească. Îmi pun întrebarea în continuare coborând din autobuzul ce mă lasă la colțul Bulevardului Republicii cu șoseaua Angamos, în imediata apropiere a cartierului Surquillo. Acesta-i un cartier pe care-l cunosc bine. De puști dădeam câte o raită pe-aici, cu prietenii, în seri de sărbătoare, să ne dăm mari și tari cinstind o bere la Triumful, s-aducem pantofi la reparat și haine la întors și să vedem filme cu cowboy la cinematografele lui incomode și urât mirositoare: Primăvara, Leoncio Prado, Maximil. Este unul din cele câteva cartiere din Lima care mai că nu s-au schimbat. E la fel de înțesat de cizmării, croitorii, fundături, tiparnițe cu zețari ce mai culeg caracterele cu mâna, garaje municipale, bodegi cavernoase, bărulețe jalnice, depozite, dughene cu solduri, liote de derbedei pe la colțuri și puștani ce bat mingea în plină stradă,

fără să se sinchisească de mașini, de camioane și de triciclurile vânzătorilor de înghețată. Gloata de pe trotuare, căsuțele spelbe de un cat sau două, băltoacele uleioase par cele de-atunci, ca și câinii famelici ce ți se încurcă printre picioare. Numai că acum, în plus, aceste străzi, cândva doar golănești și curvășărești, au devenit azilul marijuanei și-al cocainei. Aici se desfășoară un trafic de droguri mai abitir ca-n Victoria, Rimac, Porvenir, sau în bidonvilurile mărginașe. Noaptea, aceste răspântii leproase, aceste căsoaie sordide gemând de chiriași, aceste crâșme patetice devin „spelunci“, locuri unde se vând și se cumpără „pacuri“ de marijuana și de cocaină, și neîncetat forțele de ordine fac descinderi și descoperă – în cele mai deocheate borte – laboratoarele primitive de prelucrat pasta bazică. Pe vremea petrecerii care a schimbat firul vieții lui Mayta, toate acestea nici nu existau. Foarte puțină lume știa pe-atunci la Lima să fumeze marijuana, iar cocaina era apanajul boemilor și-al celor câteva localuri *boîtes* de lux, ceva folosit doar de-o mână de noctambuli ca să se dregă de mahmureala beției și să-și continue zaiafetul. Drogul era departe de-a ajunge negoțul cel mai înfloritor al țării și de-a se răspândi ca pecinginea prin tot orașul. Nimic însă nu răzbate acum la lumina zilei, pe când străbat strada Dante spre întretăierea cu strada González Prada, cum mai mult ca sigur c-a făcut și Mayta în seara aceea de demult ca s-ajungă la casa mătușii-nașe, de n-o fi venit cumva cu autobuzul sau cu tramvaiul, fiindcă în 1958 se mai hurducau încă tramvaie pe-aici pe unde trec acum în trombă automobilele de pe Zanjón. Era sleit de puteri, amețit, cu un vag țiuuit în tâmples și cu o poftă nebună de a-și muia picioarele într-un lighean cu apă rece. Nu exista pe lume leac mai bun pentru oboseala trupului sau a sufletului: senzația aceea proaspătă și lichidă a tălpilor, a gleznelor și a degetelor de la picioare dizolva osteoneala, descurajarea, proasta dispoziție, ridica moralul. Bătuse străzile încă din zori, încercând să vândă *Glas Muncitoresc*¹ în piața Unión muncitorilor ce coborau din autobuze și din tramvaie și intrau în fabricile de pe șoseaua Argentina, apoi făcuse alte două curse dus-întors între odăița lui din strada Zepita și

1. În original, *Voz Obrera* (sp.). (N. tr.)

piața Buenos Aires, în Cocharcas, ducând întâi niște șabloane pentru șapirograf, apoi un articol de Daniel Guérin, tradus dintr-o revistă franceză, despre colonialismul francez în Indochina. Stătuse ore-n șir în picioare în minuscula tipografie din Cocharcas care, de bine de rău, continua să le tipărească gazeta (cu casetă tehnică falsă și încasând plata anticipat), ajutându-l pe tipograf să culeagă textele și corectând șpalturile, după care, luând un singur autobuz în loc de două cum ar fi trebuit, se repezise până în Rimac unde, într-o cămăruță de pe șoseaua Francisco Pizarro, conducea în fiecare miercuri un cerc de studii cu un grup de studenți de la San Marcos și de la Inginerie. Apoi, fără nici o pauză, cu burta chiorăindu-i fiindcă toată ziua nu-i cărăbănise decât o farfurie de ghiveci cu orez la restaurantul universitar din strada Moquegua (la care mai avea încă acces pe baza unui carnet vechi de când lumea, pe care-l falsifică din când în când, aducându-l la zi), participase la întrunirea Comitetului Central al P.O.R.(T.)¹, în garajul de pe strada Zorritos, întrunire ce durase două ore lungi, fumegoase și polemice. Cui să-i mai ardă de petreceri după un asemenea tăvălug? Ca să nu mai vorbim că dintotdeauna detestase petrecerile. Genunchii îi tremurau și tălpile îi călcau parcă pe jărat. Dar cum să nu se ducă? În afara dăților când fusese plecat din Lima sau arestat, nu lipsise niciodată. Și pe viitor la fel, obosit ori ba, abia ținându-se pe picioare ori ba, tot n-avea să lipsească niciodată fie și numai repezindu-se până-acolo ca să-i spună mătușii ce mult ținea la ea. Casa zumzăia de zarvă. Ușa se deschise numaidecât: *hola, finule!*

— *Hola*, nășică, zise Mayta. La mulți ani.

— Doamna Josefa Arrisueno?

— Da. Pofțiți, intrați.

E o femeie care se ține bine, dacă socotești că-i trecută de șaptezeci de ani. Nu-i arată defel: pielea nu-i e zbârcită și-n păru-i castaniu-închis nu s-au îndesit firele albe. E plinuță, dar bine făcută, cu niște șolduri rotunde și cu o rochie liliachie încinsă cu un cordon roșu. Camera de primire e încăpătoare,

1. P.O.R. – Partido Obrero Revolucionario (Partidul Muncitoresc Revoluționar). P.O.R.(T.) – aripa troțkistă a partidului.

întunecoasă, cu scaune desperecheate, o oglindă mare, o mașină de cusut, un televizor, o masă, un Domn al Miracolelor, un Sfânt Martin de Porres, fotografii pe perete și o vază cu trandafiri de ceară. Aici s-o fi desfășurat petrecerea la care Mayta l-a cunoscut pe Vallejos?

— Întocmai, încuviințează doamna Arrisueno, făcând ochii roată. Îmi arată un balansoar cu stive de jurnale pe el: Parcă-i văd, acolo, discutând întruna.

Nu era atât învălmășeală de lume, cât mai degrabă de fum, de glasuri, de clinchet de pahare și de sunetele valsului *Idolul* la pick-upul dat la maximum. O pereche dansa și altele marcau ritmul bătând din palme sau fredonând. Mayta simți, ca de obicei, că era în plus și că acușica va călca în străchini. Niciodată nu se va simți la largul lui în societate. Masa și scaunele fuseseră trase la perete ca să se facă loc de dans, și cineva ținea o chitară în brațe. Erau invitații obișnuiți și alte câteva persoane: verișoarele lui, amoretzii lor, vecini de prin cartier, rude și cunoscuți de care își amintea de pe la alte onomastici. Dar pe slăbănogul cel guraliv îl vedea pentru prima oară.

— Nu era un prieten de-al familiei, zice doamna Arrisueno, ci mai știu eu ce amarez sau rubedenie de-al vreunei amice de-a Zoilitei, fiica mea a mare. Acea l-a adus și nimeni nu știa nimic despre el.

Dar curând văzură că era simpatic, dansator de frunte, gata de-o dușcă în plus, băncos, plin de haz și cu lipici la vorbă. După ce-și salută verișoarele, Mayta, cu un sandvici cu șuncă într-o mână și un pahar cu bere în cealaltă, căută din ochi un scaun spre care să-și târâie osteneala de peste zi. Singurul liber era lângă slăbănogul care, în picioare, gesticulând, ținea cu sufletul la gură un mic grup de trei persoane: verișoarele Zoilitei și Alicia și un bătrânel cu târlci. Încercând să treacă neobservat, Mayta se așeză lângă ei, hotărât să zăbovească strict timpul convenit, apoi să meargă la culcare.

— Nu stătea niciodată prea mult, zice doamna Arrisueno, scotocindu-se în buzunare după o batistuță. Nu-i plăceau petrecerile. Nu era om ca toți oamenii. Era anapoda, de mic. Mereu serios, mereu mult prea cuviincios. Maică-sa, fie iertată,

zicea: s-a născut bătrân. Adică sor-mea, știți. Nașterea lui Mayta a fost nenorocirea vieții ei, fiindcă, de cum s-a prins că rămăsese însărcinată, amorezul ei a pus coada pe spinare. Nici până-n ziua de azi nu i s-a dat de urmă. Credeți că Mayta era așa pentru că n-a avut parte de-un tată? Venea la onomastica mea numai din obligație, nu că i-ar fi făcut plăcere. Eu l-am luat să-l cresc, când s-a prăpădit biata sor-mea. Mi-a fost fiul de care nu m-a învrednicit Dumnezeu. Că n-am avut decât fete, Zoilita și Alicia. Amândouă în Venezuela, măritate, cu copii. Le merge foarte bine acolo. Eu m-aș fi putut remărita, dar fetele atâta s-au ținut de capul meu încât m-am resemnat să rămân văduvă. Am făcut o mare greșală, asta-i adevărul. Căci vedeți și dumneavoastră cum am ajuns, singură cuc și așteptând să mă calce hoții în orice clipă. Fetele îmi trimit lună de lună câte ceva. De n-ar fi ele, nu știu zău cum m-aș descurca și ce-aș pune zilnic pe masă.

În timp ce vorbește, mă scrutează atent, abia ascunzându-și curiozitatea. Are o voce în falset, aducând cu a lui Mayta, niște mâini grăsulii ca niște plăcintele și, deși uneori zâmbeste, ochii îi rămân triști și apoși. Se plânge de scumpirea vieții, de jafurile în plină stradă – „Nu-i vecină pe strada asta să nu fi fost atacată cel puțin o dată” –, de asaltul cu mână armată de mai deunăzi la sucursala Băncii de Credit și de împușcăturile mortale ce au urmat, de faptul că nu s-a dumirit la timp să plece în Venezuela, unde s-ar părea că oamenii înoată în bani.

— La Salezian, toți credeam că Mayta se va face preot, îi zic.

— Sor-mea credea la fel, dă din cap, suflându-și nasul. Și eu. Se închina în fața bisericilor, se împărtășea în fiecare duminică. Un sfântuleț. Cine-ar fi crezut, nu? C-o să devină comunist, vreau să zic. Pe vremea aceea părea cu neputință ca un evlavios s-ajungă comunist. Dar pân' și asta s-a schimbat; acum în urmă sunt destui preoți comuniști, nu? Parcă-l văd, intrând pe ușa aceea, când a luat prima hotărâre de-acest fel.

Înaintă drept spre ea cu manualele de liceu sub braț și, înclătându-și pumnișorii ca și când s-ar fi pregătit să se lovească singur, recită dintr-o suflare marea hotărâre la care ajunsese și care îl ținuse nedormit toată noaptea: